

## Värderingars ålder

För inte så länge sedan uppfostrades de allra flesta svenska barn av farfar och farmor på undanta-  
get. Farföräldrarna var kanske 50-60 år. De hade i sin tur blivit uppfostrade huvudsakligen av sina  
egna farföräldrar. Åldern på de värderingar barn uppfostrades till var således hög. Kyrka och  
skola bidrog till att stärka värderingarna och barnen erbjöds sällan något utrymme för kritik. Lo-  
kalsamhället som de flesta levde i var en väl sammanhållen gemenskap och infrastrukturen be-  
gränsad till häst och vagn för dem med god ekonomi. Övriga var hänvisade till apostlahästarna.  
Det var således inga stora *skillnader i värderingar* som kunde utgöra en drivkraft till förändring.  
Under sina 50 år hade farföräldrarna utvecklat ett *motstånd* mot förändringar av dessa värderingar.  
Värderingar levde alltså ganska ostört.

Numera går de flesta barn på förskola. De träffar sina far- och morföräldrar sporadiskt och  
sina föräldrar under någon timme före och efter förskolan – när de är som tröttast. Lev Vygotski  
har visat hur den proximala utvecklingszonen verkar; barn lär sig huvudsakligen av de som  
befinner sig i den närmaste utvecklingsåldern. Treåriga förskolebarn får alltså sina huvudsakliga  
intryck genom umgänget med fyraåriga förskolebarn, vilka i sin tur får sina från de femåriga kam-  
raterna. De värderingar barnen uppfostras till är alltså utvecklade under helt kort tid och utan  
egentlig medvetenhet. Dessa värderingar kan stå i stor kontrast mot sådana som föräldrar och  
förskolans pedagoger försöker uppfostra barnen till. Det finns således stora *skillnader i värderingar*  
som kan utgöra en drivkraft till förändring. Samtidigt saknas i stort sett *motstånd* mot några för-  
ändringar.

Utvecklingen av samhället i stort; teknik, kultur, konst och livsstil sker väsentligt fortare i dag  
än förr. Det verkar finnas ett samband mellan å ena sidan samhällets *förändring* och å andra sidan  
*skillnader i värderingar* och *motståndet* mot förändring. Har vi hört det förut? Javisst, åtminstone vi  
som lyssnade på fysikläraren på högstadiet. Det är ju Ohms lag,  $I = U/r$ , *Förändringen* är *Skillnader*  
*i värderingar* delat med *motståndet*,  $F = S/m$ . Hur frestande det än är måste vi hålla i minnet att man  
knappast kan tillämpa naturlagar på kulturer. (Synd på en så elegant tanke.) Men som förkla-  
ringsmetafor funkar det den här gången. Det intressanta är det enklaste – och mest självklara –  
delar man med noll blir produkten oändlig. Ju mindre elektriskt motstånd, desto starkare ström;  
med för lågt motstånd blir det strömrusning och eldsvåda. Ju mindre motstånd mot samhällets  
förändring desto snabbare sker en radikal förändring.

Vad säger nu detta – om det har någon giltighet, vilket vi naturligtvis inte med säkerhet kan  
hävda – om exempelvis förskolan som ideal barnuppfostrare? Vi kan förstås försöka att besvara  
frågan utan att värdera. Men om vi nu belyser problemet med att vissa hävdar att psykisk ohälsa  
kan relateras till radikala förändringar av samhället och kulturen är det svårt att inte värdera.

(En blankrad för eftertanke.)

Resonemanget förutsätter dels metaforens giltighet, dels det där sista om psykisk ohälsa. Ingen av  
dessa förutsättningar är på något sätt långsökt. Giltigheten given har vi härmed pekat ut en  
vanskelig aspekt av hur vår kultur uppfostrar kommande generationer.